

Nr 32

Utlåtande i anledning av väckta motioner om beaktande i rättsliga sammanhang av utlännings språksvårigheter.

Första lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 108 i första kammaren av herr *Hansson, Torsten*, och herr *Björk* samt nr 143 i andra kammaren av herr *Hugosson m. fl.* I motionerna, vilka är likalydande, föreslås att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag beträffande förfarandet i sådana rättsliga sammanhang där utlännning är part i målet och ej kan tänkas besitta erforderliga kunskaper i svenska språket.

Inledning

I fråga om rättegång gäller att förhandling skall föras på svenska språket. Uttryckligt stadgande härom saknas emellertid. Om part, vittne eller annan, som skall höras inför rätten, inte behärskar svenska språket, får han dock använda främmande språk, om vad han därvid yttrar översätts till svenska och vad som av andra framförs på svenska översätts till det främmande språket. Detta framgår av 5 kap. 6 § första stycket rättegångsbalken, där det föreskrivs att, om part, vittne eller annan, som skall höras inför rätten, ej är mäktig svenska språket, tolk må anlitas att biträda rätten. I andra stycket av nämnda paragraf stadgas att om det vid rätten finns allmän tolk för det språk, varom är fråga, han skall anlitas. I annat fall skall rätten förordna lämplig person att i målet biträda som tolk; rätten äger också hos länsstyrelsen påkalla biträde för tolks erhållande. Hinder anses icke föreligga att ledamot av rätten eller befattningshavare vid domstolen fullgör uppdraget som tolk.

Det förutsätts men är icke uttryckligen stadgat att inlagor och liknande handlingar i rättegång skall vara avfattade på svenska språket. Regler saknas också om förfarandet då till domstol inkommer skrift som är avfattad på främmande språk.

Också inom förvaltningsförfarandet äger muntlig handläggning, i den mån sådan hålls, rum på svenska språket. För part eller annan, som skall höras men ej behärskar svenska, erfordras då tolk. Regler härom är emellertid sällsynta.

Vidare anses inlagor och andra handlingar böra vara avfattade på svenska. I den mån en handling inkommer till myndighet avfattad på annat språk och hos myndigheten finns någon som kan förstå detta, torde hinder dock inte anses möta mot att handlingen godtas i befintligt skick. Enklare handlingar avfattade på engelska och tyska torde t. ex. i enlighet härmed ofta accepteras. Finns icke någon hos myndigheten som är i stånd att förstå på främmande språk avfattad handling, får myndigheten anses äga anmoda den som ingivit handlingen att tillhandahålla en översättning, vid äventyr att ärendet eljest icke prövas. Myndighet åvilande undersökningsplikt kan emellertid i vissa fall tänkas medföra skyldighet för myndigheten att ex officio utan kostnad för part låta översätta handlingen.

Motionerna

I motionerna framhålls att utlänningarnas problem i Sverige i olika sammanhang har aktualiserats under senare tid. Språksvårigheterna är enligt motionärerna i vissa rättsliga sammanhang till betydande men för den som ej behärskar svenska språket. Om en person, som ej behärskar svenska, underkastas förhör av polismyndighet eller inställer sig personligen i rättegång inför domstol, finns tolk tillgänglig. I brottmål kan misstänkt person erhålla offentlig försvarare. Förhållandena är emellertid, framhåller motionärerna, annorlunda i andra rättsliga sammanhang. Här förekommer enligt motionärerna ärenden som enbart avfattas och handläggs på svenska språket trots att de kan gälla personer som relativt nyligen kommit till Sverige och därför icke hunnit förvärva sig sådana insikter i svenska språket att de kan ta del av handlingarna. Det kan därför befaras att personer i många fall försitter sina möjligheter till en rättmätig bedömning på grund av bristande språkkunskaper eller får en felaktig uppfattning om svensk rättssäkerhet.

Motionärerna lämnar en redogörelse för olika grupper av mål och ärenden där språksvårigheterna anses medföra särskilt stora nackdelar. I denna omnämns vissa mål och ärenden inför domstol, ärenden inför överexekutor och utmätningsman, barnavårds- och nykterhetsvårdsärenden samt ärenden enligt lex veneris.

Remissyttrandena

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionerna från justitiekanslern, hovrätten för Övre Norrland, socialstyrelsen, utlänningskommissionen, överståthållarämbetet, utlänningsutredningen och arbetsgruppen för invandrarfrågor. Vidare har tillfälle att avge yttrande beretts Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges härads hövdingar och Föreningen Sveriges stadsdomare.

Motionerna tillstyrks av hovrätten för Övre Norrland, socialstyrelsen, ut-

länningskommissionen, överståthållarämbetet och utlänningsutredningen. Advokatsamfundet avstyrker en utredning av det slag motionärerna föreslår men tillstyrker en utredning med annan och vidare inriktning. Justitiekanslern uttalar sig i allmänt avstyrkande riktning. Övriga remissinstanser avstyrker bifall till motionerna.

Av de tillstyrkande remissorganen instämmer *hovrätten för Övre Norrland* i motionärernas farhågor för att den som icke behärskar svenska språket kan löpa risk för rättsförlust i rättsliga sammanhang. Särskilt gäller detta enligt hovrätten i sådana fall då ett uteblivet svar omedelbart föranleder rättsligt beslut såsom vid betalningsförelägganden, lagsökningar eller vitesförelägganden. Hovrätten redovisar därefter en framställning till Konungen rörande ökade möjligheter att på det allmännas bekostnad översätta inlagor till domstol på främmande språk till svenska. Framställningen, som gjordes av hovrätten år 1963, föranledde ett kungligt brev den 4 juni 1963 vari föreskrevs att översättning från finska till svenska fick ombesörjas av rätten med anlitan av allmänna medel i fråga om handling som ingavs i mål eller ärende vid häradsrätt, ägodelningsrätt och expropriationsdomstol i Torneå och Gällivare domsagor. Härigenom hade enligt hovrättens mening framställningen i väsentlig del tillmötesgått.

Socialstyrelsen framhåller att man i och med ökningen här i landet av den utländska arbetskraften får räkna med att utlänningarnas kontakter med myndigheterna i motsvarande mån ökar och att de språkproblem som de svenska myndigheterna härvidlag ställs inför kommer att bli alltmer svår-
bemästrade. Visserligen åligger det enligt styrelsen vederbörande ambassad att i hithörande frågor biträda sina medborgare men det torde inte sällan förekomma fall då dessa senare inte vill eller inte kan helt utnyttja dylik hjälp.

Härefter anför styrelsen:

Utlänningar som inte behärskar svenska språket kan företrädesvis beredas hjälp i två avseenden, dels genom tolk och dels genom att blanketter rörande förelägganden, beslut etc. görs flerspråkiga. I de båda i motionen nämnda typerna av socialvårdsärenden avseende tvångsintagning på nykterhetsvårdsanstalt respektive omhändertagande för samhällsvård skall klienten alltid beredas tillfälle att ta del av hela utredningen i ärendet. Såvida icke socialvårdstjänstemannen behärskar vederbörandes språk är det i dessa fall, liksom givetvis även under utredningens gång, nödvändigt att anlita tolk. — — —

I fråga om meddelanden från myndigheter etc., där texten är begränsad, kan det i vissa fall vara tillräckligt att tillhandahålla flerspråkiga blanketter. Det kan nämnas att Svenska Kommunförbundet (Kommunaktiebolaget) i samarbete med socialstyrelsen framställt blanketter i faderskapsärenden innefattande översättningar av texten (erkännande av faderskap och avtal om underhållsbidrag) på ett stort antal främmande språk. Det är icke uteslutet att det kan vara genomförbart och praktiskt att utvidga detta system även till andra områden av offentlig verksamhet. Det ur rättssäkerhetssyn-

punkt bästa systemet är givetvis att anlita tolk där sådan finns att tillgå. I storstäderna torde detta knappast medföra några större problem med hänsyn till tillgången där på språkkunniga personer. Ofta torde också de olika myndigheterna i exempelvis Stockholm anlita samma tolkar i de kommunala nämnderna, överståthållarämbetet, länsstyrelsen, rådhusrätten och de exekutiva organen. Socialstyrelsen har sig icke bekant vilken storleksordning problemet har för de sociala nämnderna i landsorten. I regel torde man väl där vara hänvisad till att — eventuellt med biträde av socialvårdskonsulenter eller barnavårdsombud — vända sig till länsstyrelsen i de fall där icke vederbörande ambassad kan träda in. Det är emellertid icke givet att länsstyrelserna i dagens läge är beredda att sålunda biträda kommunerna. Länsstyrelserna torde dock, bl. a. genom sina kontakter med länsarbetsnämnderna och de därtill anknutna utlänningsavdelningarna, ha goda förutsättningar att fullgöra denna uppgift även när det gäller sådana nationaliteter som polacker, jugoslaver, greker och turkar.

Vad beträffar den största gruppen utlänningar, de enbart finskspråkiga finska medborgarna, upplyser styrelsen att den behandlat språkfrågan i en remiss den 29 september 1965 över medlemsförslag i Nordiska rådet om nordisk språkkonvention. Styrelsen yttrade där bl. a. att språksvårigheterna beträffande det icke ringa antalet finstalande, som vårdas på de allmänna nykterhetsvårdsanstalterna och som ej behärskar danska, norska eller svenska, medfört problem både för socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå och anstalterna. Det har varit svårt, ibland nästan omöjligt, att få tag på översättare eller tolkar. Detta gäller, ehuru i mindre omfattning, även styrelsens skolbyrå och ungdomsvårdsskolorna, där det ibland finns elever, som endast behärskar finska språket. Styrelsens barnavårds- och socialvårdsbyråer samt socialvårdskonsulenterna och länsnykterhetsnämnderna har också behov av hjälp med översättning från finska till svenska. Det anförda gällde enbart finstalande utlänningar. I nu förevarande sammanhang, avseende främmande språk över huvud taget, torde enligt styrelsen även böra prövas om icke behov föreligger av att utnyttja och eventuellt även förstärka i första hand länsstyrelsernas resurser på hithörande område.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker socialstyrelsen motionärernas förslag om utredning i frågan. Måhända hör enligt styrelsen utredningen anförtros arbetsgruppen för invandrarfrågor.

Statens utlänningskommission anser det rimligt att härvarande utlänningar, som icke behärskar svenska språket, på lämpligt sätt bereds möjlighet att tillvarata sina intressen inför svenska myndigheter. Av särskild vikt anser kommissionen det härvid vara att utlänning får fullt klart för sig innebörden av ett av myndighet beträffande honom meddelat beslut och vad han har att iakta, om han önskar anföra besvär över beslutet. Kommissionen tillstyrker därför motionärernas förslag om utredning.

Överståthållarämbetet, som hänvisar till promemorior av ämbetets överexekutors- och utlänningssektioner och uppgifter från Stockholms stads barnavårdsnämnd och tjänsteförrättande sundhetsinspektören i Stockholm,

anför att ämbetet i förekommande fall tillser att utlänningar, som enligt upplysning icke behärskar svenska språket, i samband med handläggning av nykterhetsvårds- och barnavårdsärenden har biträde av tolk. Ämbetet finner med hänsyn till det allt större antalet till Sverige inflyttade utlänningar den väckta frågan betydelsefull och tillstyrker att den begärda utredningen kommer till stånd. Utredningen synes ämbetet jämväl böra omfatta frågan om avfattande av blanketter, upplysningsbroschyrer och dylikt på utländska språk.

Utlänningsutredningen säger sig dela motionärernas uppfattning att det nuvarande förfarandet vid delgivning av handlingar i mål och ärenden medför risk för rättsförluster för invandrare, som inte behärskar svenska språket, och tillstyrker därför det i motionerna framlagda förslaget. Utredningen erinrar i sammanhanget om den verksamhet som bedrivs av arbetsgruppen för invandrarfrågor och framhåller slutligen att de av motionärerna påtalade förhållandena understryker vikten av att invandrare bibringas kunskaper i svenska språket så snart som möjligt efter ankomsten hit.

Advokatsamfundet framhåller att motionärernas uppräknade av ärenden där språksvårigheter uppstår skulle kunna kompletteras med ett stort antal andra ärenden, ankommande på olika myndigheter. Motionärernas argumentering synes samfundet leda fram till en reform av innebörd att utlänningen skulle ha rätt att fordra att alla handlingar, som delges honom, skall vara avfattade på ett språk som han förstår, liksom han själv skulle ha rätt att inge inlagor och andra handlingar, avfattade på samma språk.

Härefter anför samfundet:

En sådan ordning skulle emellertid enligt samfundets uppfattning få påtagligt olämpliga konsekvenser. Den skulle nödvändiggöra ett mycket omfattande översättningsarbete, som rimligen måste åläggas vederbörande myndighet och bekostas av det allmänna. Myndigheterna måste givetvis anlita sakkunniga för översättningarna. Många gånger skulle det emellertid vara praktiskt omöjligt att erhålla kompetent översättningshjälp, särskilt i fråga om språk, som endast sällan talas av någon här i landet. Att söka åstadkomma en begränsning genom att endast medge översättning till och från ett fåtal främmande språk, t. ex. engelska, franska och tyska, vore föga ändamålsenligt, ty om utlänningen behärskar något av dessa tre språk, torde han i regel själv kunna skaffa sig hjälp med erforderlig översättning, medan han är i så mycket större behov av hjälp, om han inte förstår något av de tre språken. Det är under alla omständigheter tydligt att införandet av en sådan ordning som den ovan antydda skulle vara ägnad att i högsta grad tynga myndigheternas handläggning av ärendena, förorsaka stora kostnader och — inte minst betydelsefullt — fördröja ärendenas avgörande, ej sällan till förfång för en svensk motpart, som i sak har rätt.

Den fråga som motionärerna tagit upp berör inte bara domstolarna utan också en mängd andra myndigheter. Styrelsen har svårt att se att det skulle vara lämpligt eller ens praktiskt möjligt att för alla dessa fall meddela sådana bestämmelser om förfarandet att detsamma anpassades efter vederbörande utlännings förmåga att förstå svenska språket.

I själva verket torde en utlänning, som inte förstår svenska, vara utsatt för större risk för förluster på andra områden än rättsväsendets. Det kan gälla arbets- och bostadsförhållanden, socialhjälp och åtskilligt annat. Vill man i alla dessa avseenden söka avhjälpa eller i allt fall minska de olägenheter som följer av utlänningarnas bristande språkkunskaper, synes det därför ligga närmast till hands, inte att ändra på förfarandet hos de svenska myndigheterna utan att söka åstadkomma sådan hjälp åt utlänningarna att både detta förfarande och förhållandena på många andra områden blir begripliga för dem. Betraktat på detta sätt blir problemet inte i första hand ett rättsvårdsproblem utan snarare ett socialvårdsproblem. Vad som skulle böra närmare utredas synes därför vara i vad mån det allmänna — i första hand staten — skulle kunna bygga upp en organisation, som kunde bistå utlänningar med översättningshjälp både i rättsliga sammanhang och i andra avseenden.

En utredning i sålunda angivet syfte är samfundet benäget att tillstyrka, även om man nog måste räkna med att det kan visa sig mycket svårt att tillskapa en tillfredsställande ordning. Däremot kan styrelsen inte förorda en utredning inriktad på att av hänsyn till vissa utlänningars bristande språkkunskaper ändra reglerna för förfarandet vid svenska domstolar och andra myndigheter.

Justitiekanslern anför följande.

Det är uppenbart att för de utlänningar som vistas i vårt land språkförhållandena har väsentlig betydelse för deras trivsel och anpassning i samhället. Naturligt är också att språksvårigheterna gör sig särskilt gällande i rättsliga sammanhang. I motionerna har lämnats några exempel på vissa typer av ärenden där språksvårigheterna är särskilt framträdande. Till de anförda exemplen kan läggas skatterättsliga ärenden, där t. ex. deklarations- skyldighetens rätta fullgörande och meddelanden från skattemyndigheterna kan ha stor betydelsen för den enskilde.

Om sålunda de svårigheter som bristande språkkunskaper kan medföra ligger i öppen dag, är det icke lika lätt att ange utvägar för avlägsnandet av dessa svårigheter. I motionerna framhålles i olika sammanhang, att myndigheternas handlingar är avfattade på svenska språket. Någon ändring härutinnan låter sig svårligen tänkas. Här är främst att märka att det för den handläggande myndigheten ofta är okänt om mottagaren behärskar svenska språket eller ej. Den hjälp åt en icke svenskspråkig utlänning som i första hand kan tänkas torde vara att lämna honom biträde av tolk. Det kan emellertid förutses att enbart sådant biträde icke är tillfyllest i rättsliga sammanhang. Att bereda utlänningar rättshjälp i sådana sammanhang som exemplifierats i motionerna är å andra sidan ett spørsmål som innefattar betydande vanskligheter av såväl ekonomisk som organisatorisk art. Det är sålunda att märka, att i skatteärenden och en stor del av de ärenden som omnämnes i motionerna fri rättshjälp överhuvud ej kan erhållas. Att icke svenskspråkig utlänning härvidlag skulle kunna beredas en förmånsställning synes icke närliggande.

Det i motionerna berörda problemet synes närmast vara att hänföra till de frågor som anförtrotts arbetsgruppen för invandrarfrågor. Det kan därför synas lämpligt att denna arbetsgrupp får sin uppmärksamhet riktad på de i motionerna berörda frågorna.

Bland de remissinstanser som avstyrker bifall till motionerna befinner sig arbetsgruppen för invandrarfrågor. Gruppen tillsattes i januari 1966 med uppgift att kartlägga de kulturella, sociala och andra problem, som möter utlänningar vilka invandrat till Sverige, samt att överväga vilka åtgärder som bör vidtas för att underlätta anpassningen för dem i det svenska samhället.

I arbetsgruppens yttrande anför följande.

I motionen lämnas exempel på ärenden inför domstol, överexekutor, utmätningsman, nykterhetsnämnd o. s. v. vilka »avfattas och handläggs på svenska språket trots att ärendet kan gälla en person som relativt nyligen kommit till Sverige och därför icke hunnit förvärva sådana insikter i svenska språket att han kan ta del av handlingarna». Många kan antas »försitta sina möjligheter till rättmätig bedömning på grund av bristande språkkunskaper eller får en felaktig uppfattning om svensk rättssäkerhet». Så är utan tvivel förhållandet och exemplen skulle kunna utökas betydligt. Invandrarna möter på grund av dåliga kunskaper i svenska svårigheter också inom andra områden t. ex. inom sjuk-, hälso- och socialvården. Goda kunskaper i svenska är ett villkor för ett normalt och fullt liv i Sverige. Bristen på språkkunskaper inverkar alltså inte bara på invandrarens möjligheter att vinna rättmätig bedömning inför domstol, den påverkar hans relationer och hans förutsättningar att fullgöra sina förpliktelser och tillgodogöra sig sina rättigheter. Att språkfrågan är så allomfattande gör den förvisso inte lättare att lösa.

Invandrarna måste snabbt få lära sig svenska. Möjligheterna härtill är ännu inte tillfredsställande. Men även de bästa kurser i svenska kan inte ge invandrarna tillräckliga kunskaper under de första åren för att ta del av handlingar etc. Många invandrare har bara några års skolgång bakom sig och kommer kanske aldrig att lära sig läsa och skriva svenska så väl att de helt kan förstå och besvara myndigheternas skrivelser på ett för dem komplicerat språk. En intensifierad språkundervisning är alltså inte hela svaret på frågan.

Det vore från flera synpunkter, också allmänna rättssynpunkter, önskvärt att t. ex. en domstol skulle ha skyldighet att meddela sig till en invandrare på hans modersmål, då man kan anta att hans svenska språkkunskaper är otillräckliga. En konsekvens härav borde i och för sig vara att denne hade rätt att svara på sitt eget språk. Det är säkerligen alltför optimistiskt att tro att ett sådant förfarande är möjligt — såväl ur praktisk som ur ekonomisk synpunkt. Det finns för närvarande ett hundratal nationaliteter i Sverige. Många av dem representerar så exotiska språk att lämpliga tolkar och översättare är svåra att finna.

På ett tiotal orter med stor utländsk befolkning har informationscentraler för invandrare öppnats. Kommunerna stöder i allmänhet informationscentralerna, till vilka tolkar är knutna. Förmodligen kommer de flesta orter med många invandrare att öppna liknande informationscentraler, vilka kommunerna främst måste ha ansvaret för. Arbetsgruppen söker stimulera utbyggandet av informationskontoren och har utverkat anslag till försöksverksamhet bl. a. med kuratorer. Det ligger nära till hands att myndigheter vid delgivande av besked etc. hänvisar vederbörande till den fria tolkhjälp

som finns tillgänglig på informationscentralerna. Myndigheterna borde uppmärksammas på denna möjlighet.

I Västmanlands län har länsarbetsnämnden gjort en lista på tolkar. Även i andra län borde sådana listor göras upp så att invandrare som kan förmodas ha svårigheter att förstå handlingar etc. kunde hänvisas till dessa tolkar.

Bristen på tolkar och översättare är emellertid stor. Läkare, advokater och myndigheter t. ex. vitsordar svårigheterna att finna språkmässigt goda och tillförlitliga tolkar. Arbetsgruppen får ofta förfrågningar från myndigheter och organisationer om sådan hjälp. En tolkutbildning borde sättas igång och bedrivas intensivt så att fri tolkhjälp i större utsträckning kunde ställas till de invandrades förfogande.

Det är glädjande att frågan om invandrarnas språksvårigheter, inte minst inverkan därav på deras rättssäkerhet, uppmärksammas i riksdagen. Arbetsgruppen finner dock inte en utredning nödvändig f. n. Den redan pågående verksamheten för att hjälpa invandrarna kan och bör utvecklas ändå och gruppen anser det särskilt nödvändigt att tolkfrågan löses. Gruppen avser att efter hand med konkreta förslag bidra till att så sker.

Föreningen Sveriges häradshövdingar framhåller att de av motionärerna påpekade olägenheterna för utlänning i berörda mål och ärenden otvivelaktigt kan förekomma. Föreningen säger sig i annat sammanhang ha haft sin uppmärksamhet riktad på problemet och har därvid funnit, att det visserligen i vissa fall kunde vara av nytta att till exempel stämmingsblanketter och vittneskallelser funnes i översättning. Det synes emellertid föreningen svårt att avgöra vilka språk som skall lämnas företräde. Huruvida kostnaderna för ev. blanketter skulle stå i rimlig proportion till nyttan kan också synas tveksamt. Även om själva domstolsblanketten funnes att tillgå på till exempel finska och något av världsspråken återstår dock det viktigaste, nämligen att den vid blanketten fogade handlingen rimligen måste vara på svenska. Föreningen anser att en utredning knappast skulle leda till något annat resultat. Viktigare synes enligt föreningen vara att invandrande utlänning så fort som möjligt får lära sig svenska.

Föreningen Sveriges stadsdomare upptar till behandling endast frågor som äger sammanhang med mål och ärenden inför domstol. Såvitt föreningen har sig bekant har nuvarande system icke medfört några påtagliga olägenheter. Därmed är dock icke sagt att det är i alla avseenden tillfredsställande. En absolut föreskrift om att översättning till det främmande språket skall ske torde dock enligt föreningen icke vara lämplig. En svårighet ligger redan däri, att det oftast är domstolen obekant om vederbörande behärskar svenska språket. Tvekan måste ibland också uppstå beträffande vilket språk, som behärskas av den målet eller ärendet berör. Föreningen anser att det bör kunna överlämnas åt domstolarna att avgöra när översättning skall ske, ett system som redan nu torde tillämpas på sina håll. En viss tvekan torde dock enligt föreningen råda hur kostnaderna för översättningar skall bestridas. Det skulle därför enligt föreningens mening vara

av värde om det till domstolarnas förfogande ställdes medel beträffande vilka det klart utsades, att de fick användas för ifrågavarande ändamål. De av styrelsen föreslagna åtgärderna torde vara tillräckliga. Motionärernas hemställan är enligt styrelsens mening icke av sådan betydelse, att den bör föranleda någon åtgärd.

Nordiska rådets rekommendation nr 29 år 1966

Vid Nordiska rådets fjortonde session väcktes från svensk sida ett medlemsförslag om ingående av en nordisk språkkonvention. I förslaget hemställdes, att rådet måtte rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att utarbeta förslag till en nordisk konvention om rätt för nordbo att utan särskild kostnad använda det av de nordiska ländernas språk, han räknar som sitt, i handlingar ingivna till domstol eller annan statlig myndighet i Norden i de fall, då han har svårighet att bruka myndighetens eget eller egna språk. Förslaget har framför allt praktisk betydelse för den talrika finskspråkiga befolkningen i Sverige.

Utskottet konstaterade, att förslaget mött förståelse av remissinstanserna, men fann det lämpligt, att man först undersökte de praktiska och ekonomiska problemen förbundna med en dylik konvention, omfattande språken i alla de nordiska länderna, även färöiskan och grönländskan. Samtidigt borde övervägas, om en dylik konvention kunde utvidgas till att omfatta hänvändelser till kommunala myndigheter.

På utskottets förslag antog rådet en rekommendation (nr 29), vari regeringarna uppmanas att genom en undersökning av de praktiska och ekonomiska problemen utreda förutsättningarna för en konvention avseende alla nordiska språk, enligt vilken varje nordisk medborgare har rätt att utan särskild kostnad för sig själv bruka det nordiska språk, han räknar som sitt, i sina kontakter med domstol eller annan offentlig myndighet i Norden, allt förutsatt att han har svårigheter att bruka myndighetens eget språk.

Besvärssakkunnigas betänkande SOU 1964: 27

Besvärssakkunniga har i maj 1964 avlämnat betänkande med förslag till lag om förvaltningsförfarandet (SOU 1964: 27). I 4 kap. i förslaget ges vissa regler för det fall att inlaga eller annan handling är avfattad på annat språk än svenska och i 8 kap. bestämmelser om anlitande av tolk vid muntlig handläggning.

I förstnämnda hänseende anför bl. a. följande.

Såsom huvudregel bör gälla, att i inlagor och andra handlingar till myndighet svenska språket skall användas. Denna huvudregel är så självklar att den icke behöver komma till direkt uttryck. Å andra sidan bör icke en talan avvisas å den rent formella grunden att inlagan är avfattad på annat språk

än det svenska. Finnes hos myndigheten tjänsteman, som behärskar språket och förstår handlingens innehåll, bör denna kunna godtagas i befintligt skick. Skriftlig översättning lär regelbundet ej erfordras av handling avfattad på danska eller norska språket. I finsktalande trakter torde översättning ej heller fordras av på finska språket avfattad handling. Översättning torde ofta även kunna undvaras i fråga om andra språk i enkla fall, i synnerhet då den tjänsteman, som behärskar det främmande språket, tillika är den som har att besluta i ärendet.

Förfogar icke myndigheten över någon, som kan klargöra en på främmande språk avfattad handlingens innehåll, bör myndigheten äga påfordra att parten låter översätta handlingen till svenska. Efterkommes icke sådan anmodan, bör partens talan kunna avvisas. Kräva allmänna intressen, att myndigheten är verksam för ett ärendes utredning, kan myndigheten dock icke låta det bero på parten huruvida en handling, som är av betydelse för utredningen, skall bli tillgänglig på svenska eller ej. Myndigheten måste i sådant fall, även om den ej själv förfogar över någon, som kan översätta handlingen, i sista hand föranstalta om dess översättande på det allmännas bekostnad.

Utskottet

Rättegångsbalken utgår från principen att förhandling inför domstol skall föras på svenska språket. Vid muntlig förhandling kan tolk anlitas. För den skriftliga processen saknas, utom såvitt avser Torneå och Gällivare domsagor, regler om översättning. Det förutsätts emellertid att inlagor och andra handlingar skall vara avfattade på svenska. Motsvarande ordning torde tillämpas i förvaltningsförfarandet.

I förevarande motioner lämnas en redogörelse för olika mål och ärenden, där handläggning enbart på svenska språket anses medföra risk för rättsförluster för utlänningar, som på grund av bristande språkkunskaper inte kan ta del av förekommande handlingar. Motionärerna omnämner särskilt vissa mål och ärenden inför domstol, överexekutor och utmätningsman, barnavårds- och nykterhetsvårdsärenden samt ärenden enligt *lex veneris*. I motionsyrkandet anhålles om utredning och förslag beträffande förfarandet i de rättsliga sammanhang, där utlänning är part och förmodas sakna erforderliga kunskaper i svenska.

Utskottet har i anledning av motionerna gjort följande överväganden.

Det ökade antalet utlänningar inom riket har givetvis medfört åtskilliga problem i olika avseenden. Som motionärerna framhållit uppkommer i skilda rättsliga sammanhang olägenheter för dem som ej behärskar svenska språket, och motionärernas farhågor för att dessa skall drabbas av rättsförluster synes väl grundade. Risken härför torde vara särskilt påtaglig i sådana fall då ett uteblivet svar omedelbart föranleder förpliktande beslut såsom vid betalningsförelägganden, lagsökningar och vitesförelägganden. Också för myndigheterna har det ökade antalet utlänningar medfört svårigheter. Av remissyttrandena framgår sålunda att bristen på kompetenta tolkar och

översättare är stor, speciellt på mindre orter och då det gäller ovanligare språk. Den ökade invandringen har också aktualiserat behov av regler t. ex. om tolk i förvaltningsprocessen och rörande förfarandet då skrifter på främmande språk inkommer till myndigheterna. Vidare har avsaknaden av bestämmelser om vem som skall svara för och bekosta erforderliga översättningar samt bristen på blanketter på främmande språk stundom visat sig vara besvärande.

Den lösning av hithörande problem som ligger närmast till hand och som också synes ha föresvävat motionärerna är att föreskriva skyldighet för myndigheterna att meddela sig med en utlänning på hans modersmål i de fall, då det kan antas att utlänningens svenska språkkunskaper är otillräckliga. Som framhållits vid remissbehandlingen av motionerna torde det emellertid varken från praktiska eller ekonomiska synpunkter vara möjligt att åstadkomma en sådan ordning. En svårighet ligger redan däri att det oftast är obekant för myndigheten om vederbörande behärskar svenska språket. Inte sällan måste också tvekan uppstå om vilket språk som kan användas. Det bör även framhållas att i Sverige för närvarande finns representanter för ett hundratal olika nationer och att många talar ett språk som här behärskas av blott ett fåtal personer.

I sammanhanget bör vidare beaktas att bristande språkkunskaper medför olägenheter för invandrare inte bara i de rättsliga hänseenden motionärerna omnämnt utan också på en rad andra områden av samhällslivet såsom t. ex. på arbetsmarknaden, på beskattningsområdet och inom sjuk-, hälso- och socialvården. Det av motionärerna aktualiserade spørsmålet utgör endast ett av de många problem som sammanhänger med utlänningars anpassning i det svenska samhället och torde, som Advokatsamfundet uttalat i sitt remissyttrande, inte i första hand böra ses som ett rättsvårdsproblem utan snarare som en fråga om socialvård i vidsträckt bemärkelse. Flertalet av problemen torde komma att övervägas av den arbetsgrupp för invandrarfrågor som tillsattes år 1966 med uppgift bl. a. att kartlägga de kulturella, sociala och andra problem som möter utlänningar vilka invandrat till Sverige. Arbetsgruppen har i yttrande över motionerna framhållit att den anser det särskilt nödvändigt att tolkfrågan löses samt att gruppen avser att efter hand bidra med konkreta förslag till att så sker. Med hänsyn till redan pågående verksamhet anser arbetsgruppen en särskild utredning i det av motionärerna angivna hänseendet inte vara erforderlig för närvarande.

Spørsmålet har även uppmärksamrats från andra utgångspunkter. Som framgår av redogörelsen ovan innehåller besvärssakkunnigas slutbetänkande om förvaltningsförfarandet åtskilliga förslag rörande myndigheternas handläggning av ärenden, där utlänning är part. Betänkandet är efter remissbehandling beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Vidare bör erinras om att Nordiska rådet år 1966 rekommenderat regeringarna i de nordiska länderna att utreda förutsättningarna för en konvention, enligt vilken varje nordisk

medborgare skulle ha rätt att bruka det nordiska språk han räknar som sitt i sina kontakter med domstol eller annan offentlig myndighet i Norden.

De av motionärerna aktualiserade problemen bör enligt utskottet bli föremål för närmare överväganden. Någon särskild utredning torde dock ej böra tillsättas. Utskottet anser sig nämligen — mot bakgrunden av vad ovan anförts — kunna utgå från att frågorna i huvudsak kommer att prövas vid den nämnda arbetsgruppens fortsatta verksamhet. Utskottet förutsätter också att Kungl. Maj:t, om så erfordras, tar ytterligare initiativ i den riktning motionerna syftar.

På grund av nu angivna förhållanden anser sig utskottet ej böra tillstyrka bifall till motionerna. Vad utskottet anförts torde emellertid böra bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av förevarande motioner,
I: 108 och II: 143, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna
vad utskottet i det föregående anförts.

Stockholm den 20 april 1967

På första lagutskottets vägnar:

ERIK SVEDBERG

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Erik Svedberg (s), Hjorth (s), Arvidson (h), Ernulf (fp), Schött (h) och Larfors (s)*;

från a n d r a kammaren: herr Ekström i Björkvik (s), fru Löfqvist (s), fru Kristensson (h), herr Gustafsson i Borås (fp), fru Lindekvist (s), herrar Larsson i Norderön (cp), Sjöholm (fp) och Hansson i Piteå (s)*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.